

mestall

any XII
núm. 28
desembre 2010

mestall: 1. mescla de diferents espècies de cereals; 2. conjunt homogeni de coses diverses

Butlletí de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

SUMARI

Portada

EURHO, una associació d'història rural europea

Entrevista

Phillipp Schofield

L'Associació

Lliurament del 8è Premi Mestall

Sortida: Les possessions de Mallorca

Trobades

XXII Seminari d'Història Econòmica i Social

«Processos d'empobriment i enriquiment en el món rural»

Jornada «Jaume Vicens Vives i els remences»

Notes de lectura

Rosa Congost
Dels capbreus al Registre de la Propietat. Drets, títols i usos socials de la informació a Catalunya (segles XIV-XX)

Llibres

Santiago Zapata
Suredes i indústria sureira: avui, ahir i demà

Joaquim Alvarado i Costa

El negoci del suro a la comarca de la Selva. Del segle XVIII a mitjan segle XX.

Ramon Garrabou, José Manuel Naredo (eds.)

El paisaje en perspectiva histórica. Formación y transformación del paisaje en el mundo mediterráneo.

Recerques

Sol Lanteri
Un vecindario federal. La construcción del orden rosista en la frontera sur de Buenos Aires. Un estudio de caso (Azul y Tapalqué).

Agenda

EURHO, UNA ASSOCIACIÓ D'HISTÒRIA RURAL EUROPEA

Del 13 al 16 de setembre de 2010 va tenir lloc a Brighton la *Rural History Conference*, organitzada per la Universitat de Sussex, sota el patrocini de la *British Agricultural History Society*. La Conferència, primera d'aquestes característiques, va comptar amb més de 200 participants de tot el món. En el marc d'aquest esdeveniment es va constituir l'organització EURHO (*The European Rural History Organisation*).

Feia temps que en moltes reunions d'historiadors ruralistes es parlava de la necessitat de crear una associació com aquesta. El pas decisiu s'havia donat a Girona, el setembre de 2009, en el marc de la *Final Conference* de l'Acció COST A35 *Program for the Study of European Rural Societies*, dirigida per Gérard Béaur, on van participar representants de més de vint països. En aquella ocasió, el *Management Committee* de l'Acció va encarregar a una comissió la redacció d'un esborrany de projecte de la futura Associació. L'abril de 2010, a Gant, en el curs de l'*European Social Science History Conference*, els seus membres van consensuar la proposta que va ser presentada a l'Assemblea convocada amb aquesta finalitat a Brighton. En el primer apartat del document, l'Associació és definida d'aquesta manera:

L'objectiu de la Societat és el de promoure la història rural a Europa, tot encoratjant i recolzant la recerca, la docència i les publicacions en aquest camp. EURHO ha de ser un

Fotografia: www.ruralhistory2010.org

grup de treball dels estudiosos de l'agricultura i la vida rural a Europa en qualsevol període històric; ha de servir com a xarxa, tant d'investigadors individuals com d'associacions d'història rural, i per tant ha de ser el lloc de trobada per a tots els historiadors rurals a Europa i en el món, i també per als estudiosos d'altres disciplines interessats en l'estudi de la història rural europea. És una organització interdisciplinària i internacional d'investigadors interessats en promoure el diàleg i el debat entre historiadors i altres estudiosos interessats en la recerca del passat rural.

Entre les activitats a realitzar, la nova Associació es compromet a organitzar periòdicament (cada dos o tres anys) Congressos d'Història Rural en la línia del que es va celebrar a Brighton. L'Assemblea també va aprovar el primer *Management Committee* de l'Associació, constituït per un president, Richard Hoyle, dos vicepresidents, Rosa Congost i Leen van Molle,

l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

convoca el

9è premi Mestall

curs 2010 - 2011

A treballs de recerca de batxillerat realitzats per estudiants de Batxillerat sobre temes relacionats amb el món rural en qualsevol dels seus àmbits temàtics, cronològics i geogràfics (història, etnografia, paisatge, patrimoni, economia, població, emigracions, històries de vida, etc.)

Dotació: 600 euros per als estudiants i un lot de llibres per al centre en el qual estudiïn.

Termini de presentació: 30 d'abril de 2011.

Informació i bases a la web:
www.ddgi.cat/historiarural/

■ portada

un Secretari, Ernst Langthaler, i sis representants de les diferents àrees regionals d'Europa: Mats Morell (Escandinàvia), Eric Thøen (Nord-Oest d'Europa), Gérard Béaur (Sud-Oest d'Europa); Anne Lise Head-Kønning (Europa Central); Susanna Varga (Europa Oriental) i Sòcrates Petmezas (Europa del Sud). També en formaran part els representants de les diferents associacions d'història rural de caràcter estatal. Fins ara han nomenat els seus representants les societats d'història agrària espanyola (Vicente

Pinilla), suïssa (Peter Moser) i alemanya (Stefan Brakensiek).

Des d'aquestes pàgines celebrem l'esdeveniment, i fem notar el paper important que el Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, els membres del qual van ser molt presents en la Conferència de Brighton, ha tingut en el procés de gestació de la nova Associació.

La redacció ■

■ entrevista

Fotografia: Lúdia Donat

Phillipp Schofield

Phillipp Schofield és professor del departament d'Història de la Universitat d'Aberystwyth, al País de Gal·les. La seva recerca s'ha centrat en les condicions de vida de la pagesia i en la servitud a l'Anglaterra i el País de Gal·les de la baixa edat mitjana, tot i que també són destacables les seves reflexions sobre la historiografia medievalista.

Des de finals de la dècada de 1990 ha investigat el crèdit pagès i els litigis per deutes. És així com s'ha interessat per les fonts jurisdiccionals d'abast local, els manor court rolls, i ha publicat diversos articles en els quals ens ensenya la potencialitat d'aquest tipus de font per als estudis d'història econòmica i social. Darrerament, ha endegat una línia d'investigació sobre els segells utilitzats en alguns contractes comercials, en àmbits rurals i urbans, a la Gran Bretanya.

El curs passat, 2009-2010, visità la Universitat de Girona, on va impartir diversos seminaris sobre historiografia britànica i crèdit rural.

Servitud i pagesia a Anglaterra; en quina fase historiogràfica ens trobem? A vegades tenim la impressió d'estar vivint un reflux de l'institucionalisme de Maitland...

És una qüestió interessant. La discussió sobre la servitud anglesa i el seu impacte en la pagesia és certament persistent en la literatura historiogràfica que parla de la pagesia i la senyoria medieval. Ha transitat, de fet, entre diversos canvis i èmfasis. Els historiadors del darrer quart del segle XIX estaven, potser per sobre de tot, interessats en una història legal i institucional de la servitud. Tot i no menysprear el component social, tenien l'atenció posada en les obligacions pròpies de la servitud i en les seves variacions en el temps. L'examen d'aquesta evolució era percebut menys com una explicació de canvi econòmic a llarg termini —que hagués estat una interpretació marxista a l'avançada— sinó

més com una recerca sobre els canvis en l'organització estructural. Una generació (i una mica més) després, la discussió historiogràfica sobre la servitud segurament va arribar a un dels seus moments més brillants. Cal entendre que aquesta fase té lloc en el marc d'unes recerques sobre els canvis econòmics de llarg termini i que, a més, estaven associades a un debat —inspirat per la dialèctica marxista— sobre la naturalesa de la *transició* en l'economia medieval. En un context medieval i anglès, podem dir que els treballs de Rodney Hilton s'erigeixen com la contribució clau d'aquest moment. En alguns aspectes, podem dir que això ja no serà superat mai més, tot i que caldria reconèixer que la contribució de Brenner i la resposta que generà durant la dècada de 1970 (el "debat Brenner") van mantenir l'afer viu fins a les darreres dècades del segle XX. Ja de forma més recent (a les dècades de 1980 i de 1990), hi ha hagut un intent de

redefinir la relació senyor-tinent en termes positius —beneficiosos—, tal i com ha estat exemplificat en els treballs de John Hatcher, de Bruce Campbell o d'Ambrose Raftis. Arran de la mort de Rodney Hilton l'any 2002, alguns investigadors han posat en marxa la revisió d'alguns dels temes tractats per ell. N'han resultat treballs interessants sobre les relacions entre senyoria i tinents, incloent-hi un retorn al debat sobre la *transició* que ja s'havia iniciat a mitjans del segle XX: DYER, C., COSS, P. and WICKHAM, C. (eds), *Rodney Hilton's Middle Ages. An exploration of historical themes* (Past and Present Supplement, 2007). Aquesta col·lecció és consultable a la xarxa a través de l'adreça: http://past.oxfordjournalorgcontentvol195/suppl_2/index.dtl. Dit això, si haguéssim de detectar algun tema que clarament s'allunya dels precedents, en el moment actual, potser caldria parlar d'aquest *retorn a Maitland* que comentes. Els treballs de Richard Smith, de Johan Beckerman, de Chris Briggs o els meus propis s'han dirigit a investigar, en detall i holícticament, els registres de les corts dels *manors*. Entenc que la intenció de tots nosaltres és la d'explorar com els pagesos, a banda de ser tinents dels seus senyors, operaven en un marc legal que resulta prou sofisticat. A més, tot això ara lliga amb els treballs d'historiadors com Chris Dyer (un deixeble del mateix Hilton) i de Richard Britnell, que han emfasitzat la independència econòmica de la pagesia medieval, de manera que han reajustat la nostra visió sobre la relació senyor-tinent. Tot i que és cert que no hem abandonat completament els antics prototips de la senyoria potent i de la pagesia dependent, aquesta nova visió matisa i afegeix complexitat a la discussió.

Abans d'aquests darrers treballs que comentes —els de tall més institucionalista— corriem el risc d'oblidar-nos de les activitats econòmiques que la pagesia desenvolupava de forma autònoma, a banda del conreu de la terra i del pagament de rendes? Creus que el crèdit privat ens ha ajudat a desconstruir la imatge d'un pagès explotat i autodependent?

Sí, crec que hi havia un perill evident que la fixació en la pagesia medieval ens hagués conduït a pensar-hi exclusivament com si aquestes persones fossin béns dels seus senyors. Tècnicament, això podria ser ben correcte i de fet hi ha força evidències provinents de l'Edat Mitjana que ens indiquen que els tinents eren tractats d'aquesta forma. Però una dinàmica recent dins de la historiografia —del tipus que t'he comentat anteriorment— ha estat capaça

d'establir les formes a través de les quals la pagesia prenia posicions davant de *l'oportunitat econòmica*. L'obra de James Masschaele, per donar-te un altre exemple, ha il·lustrat la importància de la pagesia en el marc d'una economia de més escala, a l'Anglaterra medieval. De fet, aquests estudis han pressionat tan vigorosament el paradigma que, en els darrers anys, anteriors temàtiques de la historiografia —incloent-hi la discussió sobre la senyoria i les seves demandes, la seva significació en l'economia, etc.— han estat, fins a cert punt, apartades dels debats.

«Les recerques més rigoroses dels darrers anys han promogut una visió de la pagesia medieval més integrada econòmicament, més independent i amb més recursos»

Una gran part d'aquests treballs més recents han volgut demostrar les formes a través de les quals la pagesia podia actuar amb un considerable nivell d'independència econòmica, com per exemple com a productors i consumidors, al mateix temps, en el mercat. Això ha tingut conseqüències directes en diferents aspectes de la interpretació històrica de la pagesia, incloent-hi en les expressions de l'economia pagesa, les divisions d'aquesta economia i les preocupacions que tenien aquests mateixos actors. Un model que inclogui la comercialització posa en entredit nocions com la de la pagesia dominada per la preocupació, amb vincles exclusius família-terra, per exemple, i, a més, resitua l'atenció vers una categoria, la de pagesia, que veiem ara formada per grups econòmics prou diferents entre ells.

La discussió sobre el crèdit, exercit entre els membres de la pagesia, ha encoratjat tot aquest desenvolupament. És interessant d'observar com algunes de les discussions pioneres sobre crèdit pagès, específicament quan M. M Postan parlava de les dècades centrals del segle XII, van intentar explicar aquest fenomen en un context historiogràfic que tenia en ment una pagesia dependent i gairebé atemporal. Però les recerques més rigoroses dels darrers anys han promogut una visió de la pagesia més integrada econòmicament, més independent i amb més recursos. Això també enllaça amb una nova imatge de la pagesia com a actor en assumptes legals i administratius, ja que hem descobert que eren consumidors de procediments legals prou sofisticats.

Precisament, creus que l'estudi del crèdit privat de la pagesia i del litigi interpersonal pot ajudar-nos, realment, a entendre l'estructura social d'una comunitat rural a la baixa edat mitjana?

Sí, ho crec. De fet, aquest ha estat un dels temes que més m'han interessat en alguns dels primers treballs sobre crèdit rural. L'extensió, per exemple, del crèdit exercit a dins i a fora dels grups pagesos és clarament important, així com ho és també la naturalesa d'aquest crèdit (les seves formes). Els historiadors d'aquest fenomen han discutit sobre els límits de l'extensió del crèdit, en horitzontal i en vertical, a la societat. Els treballs inicials d'Elaine Clark sobre el crèdit en el segle XV van suggerir que els individus tendien a intercanviar-lo en un entorn de reciprocitat mútua. Chris Briggs, darrerament, també ha intentat parlar de la capacitat que una part significativa de la població rural tenia per a relacionar-se amb els altres a través d'acords i negocis

«Les corts dels manor servien per defensar els interessos del senyor i eren un fòrum per a regular i ordenar els negocis diaris a través del litigi interpersonal»

creditícis. D'altres perspectives, en les quals caldria incloure-hi els meus propis treballs, han volgut, per contra, posar més èmfasi en la naturalesa vertical del crèdit i el deute, tot observant la tendència d'alguns individus que operaven com a prestadors mentre d'altres eren, bàsicament, prestataris. Sospito que ambdues posicions són, des de diferents punts de vista, correctes. Reflecteixen, per exemple, diferents moments històrics, de la mateixa manera que també deuen recollir evidències d'una gran varietat de nivells i de tipus de transaccions financeres. Així, per exemple, en moments d'alça de preus, de crisi o de trastorns socials —com per exemple en els anys d'escassetat i fams de la primera meitat del segle XIV— podríem anticipar que els prestadors més rics operaven amb avantatge sobre els prestataris més pobres. Però en d'altres moments, i potser de forma més general, també hagués estat habitual un intercanvi regular i mitjanament just de crèdit en ambdues direccions, entre actors de posicions econòmiques distants.

A més, la recerca sobre les relacions creditícies també pot ensenyar-nos d'altres aspectes de la interacció i de l'estructura social. Per exemple, els historiadors han començat a tenir en compte l'estructura d'edat i l'organització del crèdit en el marc dels cicles de vida dels individus i de les famílies. El seu objectiu és entendre com operaven el consum i la inversió en les unitats domèstiques. Encara més enllà, l'estudi del crèdit ens ajuda també a desenvolupar aproximacions al rol de la dona en la societat medieval, com a prestadora o com a prestatària, i també sobre diferents posicions relacionades amb el seu cicle de

vida (com, per exemple, en el rol de les vídues com a prestadores). Tots aquests temes que et comento —cicle de vida, la família, la unitat domèstica, dona i viudetat— no són pas nous, és cert. Però la seva investigació ara és molt més vigorosa gràcies a la recerca sobre els mecanismes del crèdit a Anglaterra (i a arreu) durant l'Edat Mitjana.

El problema de les fonts jurisdiccionals: els registres de cort (court rolls) a Anglaterra han estat àmpliament estudiats. Quines recomanacions metodològiques faries al historiadors del sud d'Europa que treballen amb documentació d'aquest tipus?

Sospito que, en molts aspectes, la naturalesa de la font portarà els historiadors anglesos i els historiadors del sud d'Europa cap a direccions diferents. Tot i així, trobo molt interessant que els historiadors de la Catalunya medieval estiguin treballant sobre el crèdit fent ús dels registres de cort així com dels protocols notariais. Tot i que no em prendré la llibertat de suggerir aproximacions —perquè penso que el propi treball, amb les particularitats de cadascuna de les fonts, tendeix a generar la seva pròpia aproximació— sí que crec que qualsevol recerca d'aquest tipus requereix una consideració atenta al context administratiu i legal en el qual fou generada la font. Els intents de fer una història econòmica o social del crèdit poden flaquejar si els historiadors no reconeixen la naturalesa i les limitacions de la font amb la qual treballen. Deixa'm dir, també, que una de les particularitats del treball que ja està en marxa sobre el crèdit medieval a Catalunya és la seva atenció curiosa envers aquests elements. Tal i com caldria esperar d'estudis tan pioners, els historiadors que treballen en aquest camp del coneixement (Pere Orti i el seu equip a Girona; Antoni Furió a València) han estat extremadament precisos a l'hora d'explorar els fonaments legals i administratius del material que es reflecteixen a les fonts.

Jo també estaria interessat en veure com el desenvolupament [*de procediments a les corts*] en una jurisdicció particular o en un context local recull, de fet, el desenvolupament d'altres llocs. Així, en la mesura en què es pugui, jo encoratjaria els investigadors a tenir sempre la mirada posada en els canvis en d'altres jurisdiccions contemporànies, per tal de certificar, o potser explicar, la naturalesa canviant dels negocis i l'aplicació de la llei en l'àrea d'estudi immediata.

Quina concepció tenien els pagesos a la baixa edat mitjana sobre la llei? Poden ser considerats actors principals en les corts jurisdiccionals d'abast local?

Alguns dels treballs més recents sobre el crèdit han posat llum sobre el fet que els crèdits interpersonals i els litigis que se'n derivaven podien apropar la pagesia cap al món de la llei i els impel·lia a ser actius en el camp legal i, fins i tot, els imbricava amb el desenvolupament i canvi de les institucions jurisdiccionals. Aquesta temàtica ja ha atret l'atenció d'una colla d'historiadors, entre els quals destaco Paul Hyams (Cornell), que, en un article important (HYAMS, P., 'What did Edwardian villagers mean by "Law"?', in RAZI, Z., and SMITH, R. M., (eds), *Medieval Society and the Manor Court* (Oxford, 1996), p. 69-102), va establir algunes de les qüestions claus que els historiadors, penso, haurien de tenir en ment quan discuteixin assumptes relacionats amb el paper de la pagesia en un context legal. Entre aquests assumptes clau s'hi troba el tema sobre com els pagesos adquirien nocions legals i com hi accedien. Mentre que les recerques anteriors sobre llei medieval havien tendit a centrar-se en la llei en si mateixa, o bé en el seu desenvolupament i en les institucions, ara, aquestes temàtiques, tot i continuar essent importants, han estat reemplaçades per estudis sobre l'ús de la llei, el seu impacte o bé sobre els compromisos legals. En un context més ampli, per a l'Anglaterra Medieval, Anthony Musson [MUSSON, A. *Medieval law in context. The growth of legal consciousness from Magna Carta to the Peasants' Revolt* (Manchester, 2001)], ha escrit extensament sobre la recepció i ús de la llei. Aquesta aproximació ara està essent desenvolupada de forma més concreta per a contextos legals locals.

En el cas específic de les corts dels *manor*, això vol que els historiadors ara se centren en explicar que les corts senyoriales locals d'aquest tipus no només eren utilitzades per a defensar els interessos del senyor, sinó que també eren un fòrum per a regular i ordenar els negocis diaris a través del litigi interpersonal. És cada cop més evident que els pagesos que intervenien a la cort del *manor* utilitzaven el seu propi coneixement legal o el que adquirien dels advocats contractats per ells per tal de satisfer les expectatives de la seva vida quotidiana, també en l'àmbit legal. Per alguns individus, de fet, el litigi, el registre de l'activitat legal i les corts jurisdiccionals eren elements molt habituals de la seva existència. En aquest aspecte, la presència i l'ús "normal" de la llei eren elements essencials de la societat rural i de l'economia de l'Anglaterra medieval. Ultra això, tal i com més d'un historiador ha fet notar, els habitants del camp medieval, incloent-hi les capes més riques de la pagesia, van ajudar, a través del consum de la llei, a donar forma al seu desenvolupament. La interacció entre corts locals privades i corts centrals de la *Common Law* anglesa fou certament

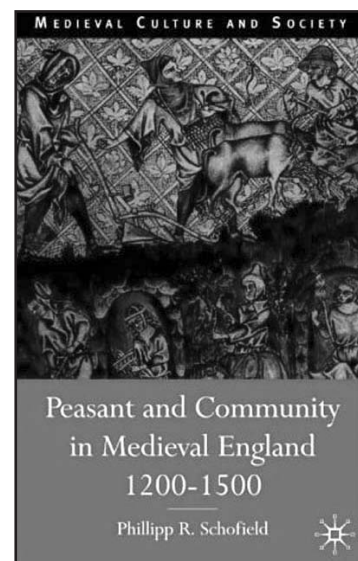
fructífera. Els historiadors tot just ara comencen a analitzar els indicis que indiquen que l'intercanvi de la llei s'hauria produït no només de les corts centrals cap a les corts privades, sinó també en la direcció inversa. Crec que és emocionant pensar que els litigants pagesos, a les corts locals, en la seva activitat diària, van contribuir a modelar la mateixa llei.

Des de la servitud i les condicions de vida fins als segells. Com ha estat aquest gir sobtat en els temes en els quals treballa?

Jo no ho veuria, francament, com un canvi en els interessos. El meu principal tema d'estudi continua essent la pagesia anglesa, l'ús de la llei, la resposta a les crisis, etc. Però la recerca sobre els segells medievals té alguna cosa de punt de partida. L'oportunitat per aquesta recerca apareix perquè hem fundat un projecte, finançat pel consell de recerca del govern britànic —l'*Arts and Humanities Research Council*— i també hem constituït un equip d'investigadors ubicat a Aberystwyth (en col·laboració amb un altra historiadora de la Bangor University, Sue Johns). Dos dels meus col·legues, Elizabeth New i John McEwan, es troben en aquests moments recollint grans quantitats de dades sobre els segells en una base de dades del projecte. D'aquí a un temps ens posarem a escriure, conjuntament, un volum sobre l'ús dels segells a Gal·les durant l'Edat Mitjana. També penjarem alguns exemples a la xarxa i comissionarem una exposició a la National Library de Gal·les, l'any 2012. Tot plegat resulta força engrescador!

Per la meua part, es tracta d'una oportunitat de *batallar* amb un cos de documentació diferent, però també d'aplicar-hi els meus interessos d'estudi. Estic especialment interessat en l'ús dels segells per part de persones de estatus relativament baix, i també m'interessen els contextos on els segells, precisament, no eren utilitzats. Una gran quantitat de negocis a l'Anglaterra medieval segurament s'efectuava a nivell oral, sense recurs a instruments escrits de cap tipus. Excepte, és clar, dels documents segellats. L'ús de segells és, doncs, per si mateix, un tema a destacar entre les classes més baixes. La seva significació ha de ser explorada i examinada. Per extensió, el context legal —i també el social— en el qual tenia lloc l'ús dels segells m'interessa enormement. Espero que l'estudi en curs contribueixi a elucidar aquests contextos. Així, de fet, pots veure que l'interès sobre els segells està estretament vinculat amb el meu treball sobre el món de la llei i de la pagesia, que, de fet, continua constituint la meua dedicació principal.

Entrevista i traducció a càrrec de Lluís Sales i Favà ■

PREMIATS EN ALTRES CONVOCATÒRIES

I convocatòria curs 2002-2003

Maria Bertran Isabal
(IES de Tremp)

II convocatòria curs 2003-2004

Albert Reixach Sala
(IES Montsacopa d'Olot)

III convocatòria curs 2004-2005

Eloi Hernández Mosella
(IES Quercus de Sant Joan de Vilatorrada)

IV convocatòria curs 2005-2006

Eudald Arnal Boada
(IES Gabriel Ferrater de Reus)

V convocatòria curs 2006-2007

Laia Alentorn Serrat
(IES Garrotxa d'Olot)

VI convocatòria curs 2007-2008

Ares Prat Pujol
(IES Hug Roger III de Sort)

VII convocatòria curs 2008-2009

Marta Arnau Borràs
(IES Manuel Sales i Ferré d'Ulldecona)

lliurament del 8è Premi Mestall

ACTA DEL JURAT

Reunit el jurat del vuitè Premi Mestall a treballs de recerca de batxillerat convocat per l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, constituït per Joaquim Alvarado, Gabriel Jover i Marisa Roig, i després de d'examinar els treballs presentats, acorda:

1. Valorar molt positivament la qualitat dels treballs presentats en aquesta convocatòria.

2. Atorgar el premi Mestall a treballs de recerca de batxillerat en la seva vuitena edició al treball "**La recuperació de l'Estany d'Ivars i Vila-sana i el seu impacte en la població**" presentat amb el pseudònim **Alba**.

En la seva valoració el jurat considera que l'autor/a ha sabut aprofitar i combinar amb molt encert les fonts orals, la documentació patrimonial i la fotogràfica, i fer un bon ús de la bibliografia i la documentació digital. El jurat valora el desenvolupament de l'argument, la coherència en l'exposició i la correcció en la presentació. També reconeix l'esforç per preservar la memòria popular i el patrimoni natural del país.

LA RECUPERACIÓ DE L'ESTANY D'IVARS I VILA-SANA I EL SEU IMPACTE EN LA POBLACIÓ

Resum del treball guanyador de la VIII convocatòria premi Mestall

A principis de 1991 es començava a dibuixar la llavor d'un projecte de recuperació de gran envergadura que tenia com a centre el llac del meu poble: l'estany d'Ivars i Vila-sana. Es troba a la comarca catalana del Pla d'Urgell, al terme municipal dels pobles d'Ivars d'Urgell i Vila-sana. Va ser un espai oblidat i dessecat fa cinquanta anys, ple de vida en aquells temps. Aquest treball vol donar a conèixer què va significar aquest espai i què significa ara com a estany recuperat. Per a mi ha estat una motivació personal establir-me el repte de treballar amb dues generacions de

Oberta la plica, el premi correspon a **Mariona Miret Giribet** de l'**Institut Guindàvols de Lleida**, essent tutor del treball el **professor Víctor Sanvisen Alins**.

3. El jurat també vol fer menció del treball presentat amb el títol "**Can Xicota, 2000 anys d'història: de la romanització al barri residencial actual**", amb el pseudònim **TasH**. L'autor/a pren com a objecte d'estudi la documentació familiar del mas Xicota i a través de reconstrucció de la genealogia i els processos de transmissió de la propietat, ens acostava a les transformacions recents del sistema de masos i d'organització de l'espai agrari.

Oberta la plica, la menció correspon a **Gemma Aparici Xicota** de l'**IES Vall del Tenes**, essent tutora del treball la **professora Maria Bassa**.

4. El jurat proposa que un resum del treball premiat i el treball amb menció siguin publicats en els propers números del butlletí Mestall.

Girona, 29 de juny de 2010 ■

persones totalment diferents: els avis i els néts.

Els objectius del treball han estat tres:

- Conèixer l'opinió dels habitants dels pobles de la comarca sobre l'estany.

- Saber què en coneixen els lleidatans, amb representació a l'Institut Guindàvols, d'aquest nou estany.

- Estudiar com ha canviat la comarca d'ençà que s'ha reomplert l'estany, quant a l'economia i sobretot el turisme, des de 2005 fins a 2009.

Per a complir els objectius que m'he marcat, s'ha dut a terme, en primer lloc, una recerca bibliogràfica en llibres i documents, per tal de recopilar informació des de l'antic estany, fa 50 anys, fins al procés de recuperació.

També, he entrevistat els avis que van viure a l'estany i n'he recopilat les seves vivències, així com la seva opinió sobre el llac d'ara.

Per a satisfer el segon objectiu, he dut a terme un treball comparatiu entre els instituts de Lleida "Guindàvols" i de Bellpuig "Lo Pla d'Urgell". He fet enquestes a cinquanta alumnes de cada institut, i posteriorment gràfics, per comparar-ne les respostes.

Per al tercer objectiu, he analitzat els estudis econòmics del Consorci de l'estany fins a l'any 2007, alhora que he recopilat dades posteriors als estudis sobre la creació de noves places de turisme rural i restauració als pobles de l'entorn.

A través de la investigació feta en aquest treball de recerca, s'han pogut treure les conclusions següents:

- El grau de coneixement de l'estany està directament lligat a la proximitat. Tot i així, els alumnes de l'Institut Guindàvols en tenen poc coneixement.

- Els joves dels pobles de la comarca senten un alt grau de satisfacció pel reompliment de l'estany; i els avis de la comarca estan decebuts per la recuperació.

- L'estany d'Ivars i Vila-sana és actualment espai natural protegit amb una gran diversitat de fauna i flora, i actua com a motor impulsor de l'economia del Pla d'Urgell. Des de l'inici del seu ompliment l'any 2005, fins a l'actualitat (2009, quan vaig haver fet el treball), s'han creat 14 empreses d'hostaleria i 7 empreses de restauració.

Mariona Miret Giribet
Institut Guindàvols de Lleida ■

Estany d'Ivars i Vila-sana, 2009.
Fotografia: Mariona Miret Giribet

CAN XICOTA, 2000 ANYS D'HISTÒRIA: DE LA ROMANITZACIÓ AL BARRI RESIDENCIAL ACTUAL

Resum de l'accésit de la VIII convocatòria premi Mestall

La població de Lliçà d'Amunt, actualment, es troba distribuïda al voltant de 4 nuclis històrics, una dotzena d'urbanitzacions i en cases disseminades. El creixement de població s'ha produït en els barris nous que sorgeixen a partir de 1960, precisament a les terres dels antics masos, situades a les zones dels turons del municipi. Jo em dic Gemma Aparici Xicota i sóc descendent directa del mas Xicota. Des de ben petita sempre m'ha cridat l'atenció portar el cognom del meu barri i del meu carrer. És per això que sempre he volgut saber-ne més. A l'hora de fer el treball de recerca he tingut l'oportunitat de descobrir els meus orígens i al mateix temps he pogut fer un paral·lelisme entre la transformació del

mas Xicota i els altres masos que també s'han transformat en barris residencials del poble. Per fer aquest treball de recerca, primerament vaig visitar la masia i em vaig entrevistar amb el propietari actual. El Sr. Manel Díaz, una tarda, em va deixar consultar alguns dels documents de l'arxiu familiar. D'aquests documents, en vàrem fer una inspecció ocular i selecció ràpida. Vam fotografiar els més interessants amb càmera digital. També vam recollir documents que tenim a casa i alguns que conserven els avis materns.

Amb el material recollit ja em vaig veure en cor de plantejar els objectius del treball:

■ l'Associació

- Descobrir els orígens de Can Xicota.
- Completar un arbre genealògic força extens.
- Esbrinar el paper dels Xicota en fets històrics rellevants, com per exemple la dependència de la Baronia de Montbui, la Guerra dels Segadors, la Guerra del Francès, el Sindicalisme Agrari, la República, la Guerra Civil de 1936, etc.
- Datar el naixement del Raval Xicota-Marlès i de la Urbanització de Can Xicota.
- Trobar les formes de subsistència de la família Xicota al llarg de segles i els motius del declivi del mas.

La metodologia de treball s'ha basat en la recerca i classificació de les fonts primàries escrites conservades, el recull de les fonts orals (familiars i autoritats), l'observació directa sobre el territori i la casa, i la consulta del material bibliogràfic. En el treball es fa una descripció de les informacions trobades, seguint un ordre cronològic dels fets més rellevants, per l'actitud o la participació dels Xicota en passatges històrics i culturals de la Vall del Tenes o bé per la importància que va tenir el patrimoni del mas Xicota a Lliçà d'Amunt i la implicació d'aquesta família en canvis estructurals del municipi, amb la construcció de nous barris i en la participació i dinamització de la Concòrdia de regants de les Torres —marge est del Tenes—. El treball està estructurat en dos blocs. En el primer bloc hi ha el redactat de treball, que s'ha estructurat en apartats seguint l'esquema dels objectius plantejats. En el segon bloc s'hi annexen la majoria de documents consultats. Així el lector del treball pot accedir als documents i a la informació i pot treure'n les seves pròpies conclusions.

Les conclusions més importants que he pogut extreure del treball i dels documents consultats són:

- Els orígens de Can Xicota són una antiga vil·la romana.
- Maura Carreres i Guillem Burdi ocupen el mas Xicota el 1259. A partir d'aquest moment prenen el cognom del mas.
- Els Xicota conserven el mas i el cognom fent front a de tota mena, i per fer prosperar el patrimoni familiar no dubten en fer casaments entre cosins, fer prevaldre el cognom en hereus i pubilles, canviar de bàndol polític i fer tota mena de negocis a l'àmbit català i amb països americans.
- Els pagesos de Can Xicota van viure de forma molt semblant al llarg de 2000 anys (en relació amb l'explotació del mas). Amb tot, a partir de 1960 les transformacions socials i econòmiques i la divisió del mas entre 3 hereus va suposar la venda i transformació de part del seu territori en urbà residencial.
- Una dotzena d'urbanitzacions de Lliçà d'Amunt han sorgit també dels territoris dels masos, que havien subsistit i prosperat de forma semblant al mas Xicota. També van resultar poc rendibles els últims 40 anys i es van vendre en parcel·les.
- He pogut conèixer els meus orígens i crec que ara coneixem millor la pròpia identitat i la història del poble de Lliçà d'Amunt. Per exemple, com són la ocupació per part de les tropes Napoleòniques, les incursions Carlines o els conflictes amb Republicans i Franquistes.

Gemma Aparici Xicota
IES de la Vall del Tenes ■

Fotografies: Gemma Aparici

Sortida**Les possessions de Mallorca****del 9 al 12 d'octubre de 2010**

La sortida de l'Associació del 9 al 12 d'octubre del 2010 ha estat, es miri com es vulgui, excepcional. Tant per la seva durada com perquè, en aquesta ocasió, vàrem apostar per sortir fora de Catalunya i visitar l'illa de Mallorca. L'organització va anar a càrrec d'en Biel Jover, que, amb els seus coneixements i bons oficis, va preparar un recorregut original i complet, en relació al temps disponible, pels diversos paisatges agraris creats entorn de les possessions, les grans explotacions característiques de Mallorca fins a mitjan segle xx. Aquestes possessions varen ser també els llocs habituals de residència de l'aristocràcia terratinent i per aquest motiu moltes d'elles mantenen un cert aire residencial i, fins i tot, palatí. L'origen de moltes possessions cal cercar-lo durant el segle xv, quan l'aristocràcia que havia anat acumulant alqueries, rafals i altres explotacions pageses va convertir-les en extenses finques (entre 500 i més de 3000 hectàrees) dedicades, primerament, a la ramaderia extensiva. Al llarg del segle xvi i xvii aquestes unitats es fragmentaren en

les possessions del Pla destinades a la producció de cereals. De primer, Son Real, a Santa Margarida, a l'albufera d'Alcúdia, un enclavament estratègic en la xarxa de contraban de tabac que va enriquir Joan March. Fa pocs anys va ser adquirida pel Govern de les Illes Balears i s'ha convertit en un espai natural molt visitat. Ens van acompanyar en la visita Antoni Mas Forners i Josep Merino. Son Real és una possessió molt antiga, documentada des del segle xiv com a rafal (potser d'aquí el nom), de la qual es poden observar els diferents estadis constructius: una primitiva torre medieval, la clastra amb la casa dels amos, la casa dels senyors, etc. Aquesta darrera, juntament amb els sestadors d'ovelles, actualment s'han convertit en un espai museístic on, amb múltiples recursos audiovisuals i expositius, s'explica el paisatge i l'antic mode de vida de la zona. Entre els punts d'interès de Son Real, cal esmentar una necròpolis de l'edat del ferro, ubicada arran de mar, amb un centenar de tombes de planta naviforme, circular i quadrada, corresponents a la cultura talaiòtica insular.

La possessió de Comasema a la Serra de Tramuntana.
Fotografia: Enric Saguer

unitats menors de caràcter agrícola, encara que moltes d'elles conservaren una extensió molt considerable (en molts casos entre 1000 i 3500 ha) i varen mantenir una diversitat d'usos agraris, forestals i pastorals.

La ruta que vàrem fer ens va portar a visitar diversos paisatges agraris i diverses tipologies de possessió, des de les extenses possessions de les marines o dels cims de la Serra de Tramuntana, amb un pes ramader i silvícola important, fins les dels vessants de les serralades —amb un fort component oliverer—, passant per

Sense deixar la comarca del Pla de Mallorca, la següent fita fou la possessió d'Es Pagos, a Porreres. Aquesta finca particular, propietat de la família Villalonga, actualment es dedica a la producció cerealícola, però durant el segle xix havia tingut bona part de les seves terres plantades de vinya, com justifiquen les dimensions del seu celler i les bótes que encara s'hi conserven. La casa de la possessió, ubicada al cim d'un pujol, té un caràcter més senyorial que Son Real. Vàrem visitar-la acompanyats de Felip Villalonga i Josep Villalonga, i ens deturàrem al celler, la clastra i la capella.

■ l'Associació

A les escales de can Tem, a Campos.
Fotografia: Enric Saguer

El dinar ens va fer ascendir fins al Puig de Randa. Al santuari de Gràcia, amb unes vistes paisatgístiques impagables, vàrem gaudir d'una esplèndida mostra de la gastronomia mallorquina: frit mallorquí, tombet, escaldum, tambor d'ametlla, gató amb gelat d'ametlles... I, en baixar, vàrem fer parada a Campos, al Migjorn, on vàrem visitar can Tem, una casa de vila reformada per Josep Danés per encàrrec del seu germà Daniel Danés, que fou notari de Campos. Per bé que la reforma va quedar inacabada en relació al projecte inicial, la intervenció de Danés va transformar l'espai que envolta el pati interior en un seguit d'elements i edificis que s'inspiren en les possessions mallorquines. De can Tem cal destacar també un impressionant celler excavat, del qual encara es conserven un parell de bots de grans dimensions.

La sortida de l'endemà es va concentrar en la Serra de Tramuntana i els seus vessants, i ens hi varen acompanyar Jaume Llabrés i Aina Pasqual, autors de molts estudis i treballs sobre cases de possessió i sobre la història i el patrimoni de la ruralia mallorquina, entre els quals és adient de destacar un llibre sobre els jardins d'Alfàbia i un altre sobre Raixa, dues de les finques que vàrem visitar. El recorregut vàrem iniciar-lo a Comasema, una possessió de muntanya, ubicada al final d'una vall tancada amb un fons d'oliveres centenàries. L'estretor del camí, per fortuna nostra, va impedir l'autobús de circular-hi i ens va obligar a una amable passejada per tota la vall. Entre els elements interessants de la finca, un dels més espectaculars és la clastra i la façana principal de la casa, que va veure's clarament potenciada a partir del moment que una major seguretat a la zona va permetre d'enderrocar la paret que l'emmurallava i de fer una balconada de grans vistes a la vall. Vàrem poder visitar també la casa del majoral, un gran dipòsit d'aigua, els edificis on dormien els jornalers i jornaleres que eren contractats eventualment per a treballar a la finca i una tafona per a la mòlta de les olives i la producció d'oli que va estar en funcionament fins a èpoques relativament recents.

Els jardins d'Alfàbia (Bunyola, Serra de Tramuntana) van suposar el pas a les possessions més monumentals de Mallorca. Aquesta finca, posseïda primer pels Santacília i després pels Safortesa, es singularitza per uns jardins on es barregen elements barrocs del segle XVIII (pèrgoles, jocs d'aigua, tarongers,...) amb

elements propis dels jardins romàntics que aporten un to exòtic i que foren incorporats en una reforma del segle XIX. El recorregut per l'interior de la casa de possessió ens va permetre observar una interessant col·lecció de pintures relatives a la història de les famílies propietàries de la finca, una àmplia col·lecció de gravats i l'habitació construïda per allotjar Isabel II en un viatge realitzat a l'illa. Altres elements d'interès d'Alfàbia són una espectacular tafona i els llits dels mossos a les quadres dels animals, que aporten un necessari element de contrast sobre les condicions de vida dels assalariats d'aquestes grans possessions.

La darrera etapa del viatge fou Raixa, una emblemàtica possessió ubicada també al municipi de Bunyola i que fa vuit anys va ser adquirida pel Consell de Mallorca, conjuntament amb el ministeri de Medi Ambient, durant el període que Jaume Matas va estar en possessió d'aquesta cartera. Raixa havia estat una possessió dels comtes de Montenegro que va experimentar una gran transformació a finals del segle XVIII i inicis del XIX, seguint el model de les vil·les italianes, sota l'impuls del cardenal Antoni Despuig, que, a més, va acollir-hi una important col·lecció d'antiguitats. La pluja i les obres de restauració del jardí, però, no ens varen permetre gaudir dels principals atractius que actualment té la finca pel visitant —els paisatgístics—, ja que el monumental edifici, profundament restaurat pels seus actuals propietaris, actualment és poc més que una caixa buida i a penes hi resten elements de la decoració i del mobiliari originals.

Després d'una visita que ens va submergir, per dir-ho com Llorenç Villalonga, "es temps d'es senyors", val la pena recordar que l'abassegador pes que l'aristocràcia terratiner havia tingut va declinar des de les darreres dècades del segle XIX. La transformació va tenir un punt culminant en les dècades de 1920 i 1930, coincidint amb un període de certa esplendor per a l'economia pagesa illenca. Fou aleshores quan moltes possessions es van esmicolar i varen ser venudes a petits pagesos, a comerciants i banquers —com el mateix Juan March— o es convertiren en barris i ravals urbans. D'aleshores ençà, el món de les possessions ha canviat radicalment. Potser la millor manera de cloure aquest viatge serà, per a qui ho vulgui, rellegint les cròniques de la decadència d'aquesta aristocràcia que amb tanta proximitat va retratar el mateix Villalonga.

Enric Saguer ■

En aquest segon seminari del projecte «Dinámicas sociales y cambio histórico en sociedades rurales: análisis de los grupos y desigualdades sociales» (HAR2008-02960), organitzat pel Centre de Recerca d'Història Rural (Institut de Recerca històrica – UdG), s'hi varen exposar les noves anàlisis dels processos d'empobriment i enriquiment en el món rural. La perspectiva comparada, la mirada de llarga durada i la col·laboració d'historiadors de diferents èpoques ajuden a comprendre les dinàmiques i els processos de canvi històric.

El 21 de juny a la tarda, a la sessió sobre els indicadors de desigualtats socials, va obrir el seminari **Jorge**

detriment de l'interior. **López Estudillo** (CRHR-UdG), en base a dades d'Aguilar de la Frontera i Lucena, explicà l'evolució de les desigualtats a la «campiña» cordovesa en els segles XVIII i XIX, pel que fa a la distribució i productivitat de la terra, l'ocupació familiar i els salaris. **Rui Santos** (UL), amb la seva capacitat de síntesi acostumada, parlà dels canvis de processos col·lectius relatius a les relacions socials entre categories (*lavrador, seareiro, caseiro, cridador*), drets de propietat i contractes agraris de l'Alentejo des del primer període modern a 1950. **Biel Jover** (CRHR-UdG), en base al convent de Sant «Domingo» de Palma de Mallorca, exposà l'increment de la productivitat de les grans explotacions —

XXII Seminari d'Història Econòmica i Social

«Processos d'empobriment i enriquiment en el món rural»

Girona, 22-23 de juny de 2010

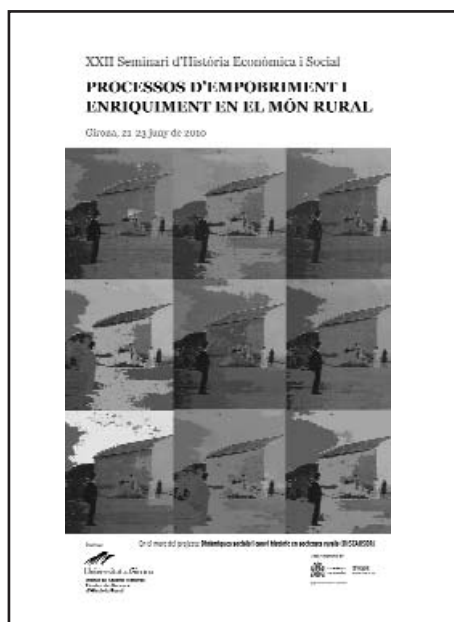

Fotografia: Lluís Serrano

Gelman (UBA) amb una exposició sobre les desigualtats en les diferents regions d'Argentina, uns desequilibris amb condicionants geogràfics, ecològics i històrics. Comparà els sectors rurals de les províncies de Buenos Aires i Córdoba, i analitzà la situació, el període colonial i el creixement econòmic que anà en

per una intensificació de la força de treball (criats i treballadors)—, l'especialització en producció olivarera, vinya, garrofer, lli i cànem, i la comercialització d'aquests gèneres a inicis del segle XIX. La darrera intervenció de la jornada, abans del debat, fou de **Rosa Congost** i **Sebastià Villalón** (CRHR-UdG). Congost explicà la font del registre de l'Armament General del corregiment de Girona com a exemple de gradació i classificació social i professional. Hi consten dades de qui tributava al cadastre i capitació en una societat molt complexa i dinàmica, i en un moment en el qual emergeixen noves etiquetes socials amb molt d'èxit, com menestral i hisendat.

El 22 al matí es dugué a terme la segona sessió, dedicada a l'endeutament i els mecanismes de canvi social i el crèdit com a factor d'empobriment o enriquiment. Així, des de l'àmbit de la recerca de la història medieval, **Xavier Marcó**, **Pere Ortí** i **Lluís Sales** (CRHR-UdG), obriren foc amb l'exposició sobre els rols dels pagesos de remença en el sistema financer. Superada la concepció negativa del crèdit medieval, en els darrers anys ha estat objecte de recerca amb resultats extraordinaris. D'aquesta manera

exposaren diversos aspectes com els processos judicials per deutes, confiscacions, renunciacions d'herència, comercialització d'excedents agrícoles, resistències i solidaritats de les comunitats i la cara positiva per a la realització d'inversions. **Mònica Bosch**

d'una «revolució industriosa» a Catalunya. El seu estudi tingué com a objecte de recerca i treball els inventaris *post mortem* d'Igualada, entre 1680 i 1829, per tal d'entendre les pautes de consum i per conèixer els productors i la producció de manufactures. **Belén**

Fotografia: Lluís Serrano

(CRHR-UdG) explicà les desigualtats entre les masoveries, mobilitat social i estratègies matrimonials; posà l'exemple de Salvi Culubret de Vilablareix, prestamista, comprador i venedor de crèdit en el context de la crisi de finals del XIX i els processos de desnonament. **Ricard Garcia Orallo** (CRHR-UdG) parlà dels indicadors de la conjuntura de la crisi finisecular del partit judicial de Figueres entre 1875 i 1905: l'evolució del preu del vi, l'impost de cèdules personals i les execucions judicials per deutes. Orallo ha reconstruït el mercat del crèdit en procés de transició, del crèdit eclesiàstic al bancari. La professora **Núria Sala** (CRHR-UdG), que havia d'intervenir amb una exposició sobre el negoci del cautxú al Perú, finalment no va poder participar en el seminari.

La sessió de tarda, sobre la «revolució industriosa», començà amb la intervenció de **Gérard Béaur** (EHESS, CRH-París), amb una comunicació sobre els indicadors de consum i nivells de vida en el camp francès al segle XIX, per detectar la diferenciació social; com a exemple, va prendre la vila de Brie, a l'est de París. **Julie Marfany** (University of Cambridge) es preguntà sobre l'existència

Moreno (UAM), a través d'inventaris *post mortem* de Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès, estudià la desigualtat en societats preindustrials. Analitzà la presència de nous productes, objectes sumptuaris i manufactures que s'introdueixen i es consumeixen en una gradació depenent del nivell d'ingressos. **Rosa Congost** i **Eulàlia Esteve** (CRHR-UdG) exposaren l'anàlisi dels models de consum entre els petits productors agraris catalans a la segona meitat del segle XVIII. Amb la pregunta «poca terra però moltes forquilles?», obriren una dissertació sobre els canvis de consum que es detecten en els inventaris, capítols matrimonials, arrendaments i vendes, dels grups més humils i treballadors. Entre aquests canvis, es detecta un estalvi i articles que ens mostren la introducció i major ús de cobreteria, culleres i forquilles, pautes de consum domèstic anunciades per Jean De Vries. **Pere Gifre** (CRHR-UdG), que havia de participar l'endemà, s'avançà per qüestions d'agenda i ens presentà una comunicació vers les estratègies matrimonials per sortir de la pobresa i marginalitat. Introduí una reflexió sobre la pobresa des dels masos, delimitada a l'accés de la terra i de la posició dels

Fotografia: Lluís Serrano

subalterns, mossos i criades, així com de les rondes de caritat que es prestaven i les persones que demanaven feina, en un cert exercici d'economia moral.

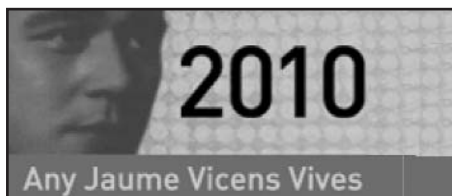
El matí de l'endemà, 23 de juny, s'obrí la darrera sessió, dedicada a la pobresa de les societats rurals. **Rosa Lluch** (UB), en referència als segles XIV i XV, parlà de la tasca assistencial de l'Almoina del pa de Girona. En el món dels masos i dels remences, la pobresa venia delimitada per l'accés als béns immobles, al mas i la propietat de la terra. **Enric Saguer** (CRHR-UdG) exposà el paper

dels masos (l'hotel dels pobres) durant la primera meitat del segle XX, en l'assistència a la pobresa en el món rural. Així doncs, analitzà els mecanismes informals d'auxili i acolliment de forasters, pobres i velles.

Com a cada fi de sessió, hi hagué el debat i, després d'aquest, s'encetà el debat general, les conclusions del

seminari i les propostes de treball en el marc del projecte DISCAHSOR.

Lluís Serrano ■

enguany s'han celebrat i se celebren nombrosos actes universitaris i acadèmics en record de l'historiador Jaume Vicens Vives. L'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, en col·laboració amb el Centre de Recerca d'Història Rural (Institut de Recerca Històrica, UdG) i el Departament d'Història i Història de l'Art (UdG), organitzaven una jornada a Girona dedicada a un dels temes més destacats de l'activitat investigadora de Vicens, els remences baixmedievals. Rosa Lluch, Pere Ortí i Lluís To en van ser els coordinadors.

La jornada va començar amb la intervenció de Pere Ortí (Universitat de Girona) sobre Vicens Vives i la historiografia sobre els remences dels segles XIX i XX, en què va repassar la historiografia que l'havia precedit per demostrar la modernitat de l'obra de Vicens en el seu temps.

Roland Viader (CNRS, Toulouse), amb la conferència titulada Els remences catalans en el context de la servitud europea medieval, va fer un esforç per comparar el "model català" de servitud (referent per a la historiografia europea) amb la servitud coneguda als territoris occitans, malgrat que les diferències entre les fonts d'una banda i l'altra dels Pirineus podrien emmascarar realitats no gaire divergents.

Lluís To (Universitat de Girona) es va centrar en Els orígens de la servitud des

de Vicens Vives fins a l'actualitat; un tema potser molt poc significatiu per Vicens (no el va investigar directament), però que va ser tractat per Pierre Bonnassie i Paul Freedman i, des de finals dels anys 1990, ha tingut les aportacions de Pere Benito, Roland Viader o Víctor Farias.

Christopher Dyer (University of Leicester) va parlar de revoltes pageses en la xerrada Peasant revolts in the later middle ages: contrasts and parallels with the Catalan experience, en què va posar de manifest la "mitologia" de les revoltes pageses europees d'antic règim (localistes, mal organitzades, fruit d'explosions de ràbia...) i va incidir en les característiques de llarga durada i persistència que demostren la convicció dels revoltats i l'arrelament de les idees que les sustentaven, entre altres elements desmitificadors.

Víctor Farias (Universitat Pompeu Fabra) va presentar exemples d'asserviments, reconeixements de servitud i redempcions de la vila de Peralada, amb la finalitat de mostrar la necessitat de revisar el model de servitud establert per Bisson, Bonnassie i Freedman, en la seva intervenció Qui eren els homes de remença? Propostes per a rellegir la història de la servitud a la Catalunya medieval.

Seguidament, El conflicte remença de Jaume Vicens Vives ençà: estat de la qüestió i noves perspectives era el títol amb què Josep Fernández Trabal (Arxiu Nacional de Catalunya) va abordar els temes en què encara avui cal aprofundir, donat que l'obra de Vicens és eminentment un treball d'història política, com són diverses fonts pendents d'estudi, el millor coneixement del sindicat remença i especialment tots els seus aspectes socials.

Jornada

«Jaume Vicens Vives i els remences»

Girona, 17 de setembre de 2010

A la tarda, Rosa Lluch (Universitat de Barcelona) va destacar les diferències evidents entre la condició jurídica remença i la realitat econòmica baixmedieval de la pagesia servil, així com el paper dels mals usos en l'aixecament remença, en la intervenció Els remences als segles XIV i XV des de Vicens Vives fins a l'actualitat.

Pere Gifre (Universitat de Girona) va reprendre el tema a partir de 1468 amb la conferència La Sentència de Guadalupe i els pagesos d'època moderna des de Vicens Vives fins a l'actualitat, fent especial esment al debat que fins l'any 1986 va ocupar Pierre Vilar, Eva Serra i Montserrat Duran, entre altres, i lamentant que actualment els modernistes no estiguin interessats en plantejar nous enfocaments per al tema.

Durant la tarda, i aprofitant l'avinentesa, va tenir lloc el lliurament del 8è premi Mestall de treballs de recerca de batxillerat.

La jornada finalitzà amb una taula rodona sobre els remences i Vicens Vives

en què van intervenir Antoni Riera Melis (Universitat de Barcelona) i Eva Serra i Puig (Universitat de Barcelona). En paraules d'Antoni Riera, la jornada va ser "més projectiva que retrospectiva", ja que els ponents contínuament van destacar els temes oberts, les recerques pendents i els nous objectius historiogràfics, sorgits després o arran de l'obra de Vicens. Sobre el conflicte remença del segle XV, Eva Serra va voler recordar els antecedents historiogràfics de Vicens, que el van empènyer a mantenir una actitud "amable" amb la figura del rei Ferran.

En el torn obert de paraules, les intervencions de Pere Ortí i Biel Jover van girar al voltant dels orígens del conflicte remença i el paper que hi va jugar l'augment de la tinença pagesa, és a dir, l'ampliació de les explotacions després de les epidèmies del segle XIV. El debat va fer evident, un cop més, la manca de recerques noves (per exemple en fonts judicials i senyorials) per poder entendre completament el procés d'agregació de masos.

Lídia Donat ■

■ notes de lectura

a l'entorn de la Biblioteca d'Història Rural

**CONGOST, Rosa
(ed.)**

***Dels capbreus al
Registre de la
Propietat. Drets,
títols i usos socials
de la informació
a Catalunya
(segles XIV-XX)***

Girona, Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines / Centre de Recerca d'Història Rural (ILCC – Secció Vicens Vives) de la Universitat de Girona / Documenta Universitaria, 2008.

Dos anys després de la seva publicació, el llibre col·lectiu *Dels capbreus al Registre de la Propietat. Drets, títols i usos socials de la informació a Catalunya (segles XIV-XX)*, editat per Rosa Congost, encara sobresurt per la seva extensió —gairebé 400 pàgines— enmig dels altres volums de la col·lecció Fonts de la Biblioteca d'Història Rural. Segurament és el volum que més esforços ha exigít: hi col·laboren nou autors vinculats al Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i a l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, que han pogut desenvolupar els seus treballs gràcies a la concessió els anys 2002 i 2005 de dos projectes d'investigació finançats pel Ministeri de Ciència i Tecnologia.

A diferència dels altres volums de la col·lecció, però, en aquest no s'hi explora cap "tipologia documental específica" en concret, sinó que hi apareixen unes quantes fonts documentals —els capbreus senyorials, els arxius patrimonials, els fons notariais, els bans i

les denunciacions, les compravendes de terres, el registre d'hipoteques, el registre de la propietat— que podrien merèixer, cadascuna d'elles, una monografia pròpia en la mateixa col·lecció. Tot i aquesta diversitat de fonts, hi ha un fil conductor per als deu capítols del llibre: l'anàlisi dels "usos socials de la informació", és a dir, de la gestió de la informació per part dels diferents grups socials que detentaven els drets de propietat. I és que, des de l'edat mitjana fins a l'actualitat, la informació no és només un simple reflex de la realitat social, sinó també un element important a tenir en compte en l'estudi d'aquesta realitat perquè qui controlava la informació sobre els drets de propietat podia utilitzar-la segons els seus interessos.

El llibre s'organitza en dues parts diferenciades dedicades a analitzar l'abans i el després dels dos moments clau de l'evolució de la propietat al camp català: la Sentència Arbitral de Guadalupe (1486) i la Revolució Liberal. El marc espacial d'anàlisi és variable: la majoria

d'autors prenen el marc general de les comarques gironines, de la "regió de Girona", però algunes de les contribucions estan més delimitades, per tal d'estudiar, per exemple, l'actiu mercat de la terra de les terres i l'interès dels senyors per obtenir els lluísmes a la vall d'Aro del segle XIV, l'estrict control dels pabordes de l'Almoina del Pa sobre els seus remences de Camós, Brunyola i Cassà de la Selva, o el poder dels comtes d'Empúries per obligar, com a senyors jurisdiccional, tots els habitants de Castelló d'Empúries a declarar les terres que tenien i els senyors a qui pagaven rendes. En els articles d'època contemporània, es parteix de les evidències gironines i catalanes per a comparar-les amb les tendències seguides a la resta d'Espanya o a diverses regions franceses.

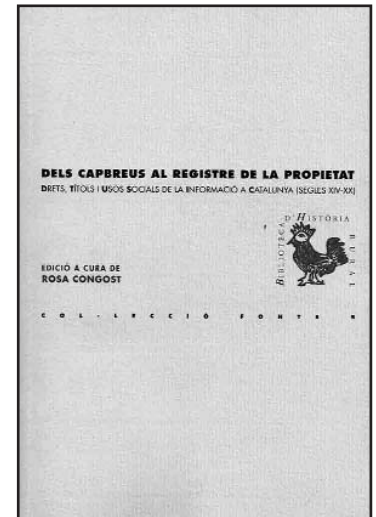
En relació als capítols de la primera part del llibre, es detecta l'existència d'informacions sobre els drets de propietat que es transmetien oralment. De la importància del document escrit per a justificar els drets de propietat, en donen fe tant els arxius patrimonials de les famílies pageses, que ja existien als segles XIII i XIV i que es desenvoluparen i organitzaren al llarg de l'època moderna, com els dels senyors directes, que recullen, com prova el cas de l'Almoina del Pa de la seu de Girona, l'enorme complexitat de l'administració quotidiana dels dominis senyorials. Ja als segles XIV i XV, els arrendataris, els batlles i els advocats dels senyors directes tenien un paper important en l'exercici dels drets de propietat, però van ser els notaris que, entre els segles XV i XVI, van passar de ser uns servents fidels dels senyors directes a l'hora de redactar un nou capbreu a partir d'un altre d'antic, a convertir-se en uns aliats dels senyors útils pel fet d'incloure la clàusula "aquesta terra es té per a qui ho demostrí" en els contractes de venda de terres.

En els capítols de la segona part del llibre, centrats en els segles XVIII i XIX, hi apareixen els mateixos grups socials, els senyors directes i els propietaris útils, si bé s'han produït uns canvis transcendentals en la seva relació de forces. Entre uns i altres, a més, hi tornem a trobar advocats, procuradors, batlles i notaris com a especialistes en el control de la informació relativa a la propietat. Hi ha, evidentment, un factor nou: el de les estructures de l'estat liberal que, mentre alguns dels seus elements ja tenien precedents al segle XVIII, encara a inicis del segle XX mostrava febleses

relacionades, precisament, amb el control de la informació relativa a la propietat. En primer lloc, molts senyors útils van aprofitar els intersticis legals dels tribunals locals i reials existents al segle XVIII per fer valer els bans que havien sol·licitat per tancar les seves terres, malgrat que fos una pràctica contrària als costums existent des dels temps medievals. Després, la creació del Registre d'Hipoteques el 1768, amb les millores proposades pels notaris catalans, va esdevenir una eina fonamental per tal de conèixer i fer públics els drets de propietat que s'hi inscrivien. Ara bé, la pràctica notarial de no esmentar el senyor directe en una part significativa dels contractes de compravenda de terres, des de la fi del segle XVIII fins a mitjans del segle XIX, afavoria directament els interessos dels propietaris útils, estretament vinculats amb els notaris. En contrast, els batlles que recaptaven delmes i censos no van voler col·laborar amb el nou règim liberal quan se'ls va demanar que continuessin cobrant els drets de les institucions eclesiàstiques desamortitzades per a l'estat. Finalment, la implantació del Registre de la Propietat a partir del 1861 tenia com a finalitat la creació d'una base de dades sobre la propietat immobiliària, però la majoria de contractes de compravenda que afectaven els drets de propietat, especialment a partir de la crisi de fi de segle XIX, no hi van ser inscrits perquè eren privats o orals i no passaven pel notari.

La propietat o, en paraules de Rosa Congost, la "gran obra de la propietat", és un dels principals elements que intervenen en les explicacions que els historiadors donen de l'evolució del món rural català. Amb el llibre *Dels capbreus al registre de la propietat*, descobrim un vessant nou d'aquesta història: la del control de la informació sobre els drets de propietat exercida per part dels diferents grups socials implicats. En aquest sentit, el llibre esdevé una eina utilíssima per a tots els historiadors per tal d'empendre, amb rigor, l'anàlisi de les societats rurals del passat.

Elvis Mallorquí ■

■ llibres

**ZAPATA,
Santiago (ed.)**

***Suredes
i indústria
surera: avui,
ahir i demà***

Palafrugell, Museu del Suro,
2009, 889 pàgs..

El llibre que es ressenya és fruit del Congrés Internacional "Suredes, Fàbriques i Comerciants. Passat, Present i Futur del Negoci Surer", celebrat a Palafrugell el febrer de 2005. S'hi publiquen, després d'un procés de revisió, 49 de les 78 comunicacions que es presentaren a aquell congrés.

El llibre s'enceta amb la presentació, a càrrec de Lluís Medir, i amb el pròleg de Santiago Zapata, recentment desaparegut, a qui des d'aquí volem retre homenatge per les seves aportacions fonamentals als nostres coneixements sobre el negoci surer, pel seu mestratge i per la seva inesgotable tasca com a impulsor de múltiples iniciatives relacionades amb la recerca sobre el món del suro.

Després d'aquests dos apartats introductoris, el llibre es divideix en dues grans parts. En la primera, s'hi apleguen les 28 comunicacions relacionades amb els aspectes forestals i industrials analitzats des de la perspectiva de l'enginyeria, la química o la biologia. En la segona, s'hi reuneixen 21 comunicacions que estudien el sector des del punt de vista de l'economia o de la història. En una i altra part, hi han col·laborat investigadors procedents del món acadèmic i de l'àmbit empresarial.

La gran varietat d'estudis i de temes tractats fan impossible qualsevol resum individualitzat dels diferents capítols. En la primera part, els principals centres d'interès són els que tenen a veure amb la silvicultura (qüestió que s'estudia en relació a gairebé totes les regions on creix l'alzina surera, des de Catalunya i el sud d'Espanya a Tunísia i Sardenya), amb la biologia de

l'arbre i les seves malalties, i amb els productes surers (amb un èmfasi especial en la gestió i millora de la seva qualitat).

En la segona part, trobem un primer grup de capítols que fan referència a aspectes econòmics del present i un segon, més ampli, en el qual s'aborden qüestions històriques. Alguns dels capítols d'aquest darrer grup analitzen aspectes del negoci surer des d'una perspectiva nacional o supranacional. Els temes estudiats són els següents: els canvis en la geografia del sector surer a Europa durant els segles XIX i XX, la producció de suro a França i les seves colònies, el comerç surer dels EUA, l'impacte del sector en el creixement econòmic portuguès, el comerç d'exportació d'Espanya i Portugal, la indústria surera portuguesa dels segles XIX i XX, i la indústria espanyola a la segona meitat del segle XX. D'altres capítols tenen una perspectiva regional o local. S'hi tracten temes tan variats com les suredes i el suro al Baix Empordà a l'època medieval, la indústria de Cassà en els segles XIX i XX, el suro i el foc a Palafrugell i Sant Feliu de Guíxols, el mercat del suro a la Sierra Morena, l'activitat surera a la Serra d'Espadà (Castelló), o els tapers del sud de França al vuit-cents.

En definitiva, estem davant d'un llibre que permet al lector aproximar-se als principals temes de recerca sobre la problemàtica actual del sector surer i de les seves arrels històriques, i tot des d'una perspectiva internacional i marcadament interdisciplinària.

Rosa Ros ■

**ALVARADO i
COSTA, Joaquim**

***El negoci
del suro
a la comarca
de la Selva.
Del segle XVIII a
mitjan segle XX.***

Santa Coloma de Farners,
Centre d'Estudis Selvatans,
2008, 165 pàgs.

El llibre que aquí es ressenya fou el treball guanyador de la II Beca de Recerca de la Selva 2008, atorgada pel Consell Comarcal de la Selva i el Centre d'Estudis Selvatans.

Després de la presentació, a càrrec de Narcís Figueras, i d'una breu introducció, el llibre es divideix en quatre capítols, les conclusions i uns útils apèndixs documentals. El primer capítol presenta un estat de la qüestió sobre la indústria surera a Catalunya fins a la Guerra Civil. Els tres capítols següents tracten, respectivament, els vessants forestal, industrial i comercial del negoci.

Pel que fa als aspectes forestals, tan rellevants a la comarca de la Selva, s'estudia l'extensió i la distribució de la propietat de suredes, tot assenyalant els

problemes que presenten les fonts per a l'anàlisi d'aquestes variables. S'hi presenten també les poques dades disponibles sobre el treball al bosc.

L'anàlisi de la indústria, que inclou una descripció minuciosa del nombre d'establiments i treballadors, porta l'autor a detectar dues pautes d'evolució de la manufactura a la comarca de la Selva: a) Les localitats de la costa (Tossa, Lloret) amb una indústria molt primerenca, que es desenvolupà ja durant el segle XVIII i que tingué rellevància durant el segle XIX, però que entrà en declivi també força aviat, en el darrer terç del segle XIX; i b) Unes localitats interiors (Santa Coloma, Hostalric) en les quals l'activitat manufacturera s'inicià molt més tard, cap a finals del segle XIX, i on (amb l'excepció de Vidreres) sempre hi tingué una

importància menor i una vida curta, ja que pràcticament desaparegué durant el primer terç del segle xx.

En cap d'aquestes zones no existiren mai fàbriques de dimensions importants, comparables a les que es crearen a Palafrugell, Palamós, Cassà o Sant Feliu, i això explica segurament la decadència d'aquesta activitat.

La comercialització de productes surers s'estudia a partir de fons d'empresa, sobretot dels documents de fabricants o comerciants de taps de Sant Feliu, Cassà i Palamós, que permeten analitzar les relacions d'aquests amb els obradors selvatans. Una de les conclusions més importants és la que

assenyala la posició comercialment subordinada de moltes empreses selvatanes respecte les més importants d'aquests altres nuclis, a les quals venien taps i, molt sovint, només productes semielaborats: els carracs. Aquesta especialització en carracs, prèvia al procés de desindustrialització, és una pauta interessant que el mateix Alvarado ja havia detectat en el cas de Llagostera.

Cal destacar, finalment, que el llibre també inclou un gran nombre de fotografies històriques sobre el món del suro, la major part inèdites, i això suposa una aportació molt rellevant a la història gràfica del sector.

Rosa Ros ■

Aquest llibre recull les aportacions fetes per diversos autors als seminaris celebrats sobre l'evolució del territori i del paisatge al mediterrani coordinats des de 1999 per R. Garrabou i J. M. Naredo. L'objectiu dels encontres era estudiar l'evolució del paisatge en perspectiva històrica. Aquest és un recull d'algunes de les comunicacions presentades a aquests seminaris. Els resultats d'aquestes noves aproximacions des de la història, geografia i economia ecològica han canviat les interpretacions de les transformacions agràries i econòmiques de la història espanyola contemporània.

El llibre recull un conjunt d'estudis que abasten des del que podríem anomenar les "etapes protohistòriques" fins als temps actuals. La seva temàtica inclou des d'aproximacions a la percepció del paisatge o com històricament es construïen culturalment els paisatges, i aquests podien esdevenir llocs de memòria o de ritual en les comunitats medievals (Escalona, Alfonso y Reyes). D'altres aborden allò que podríem anomenar els "paisatges objectius": l'estructura morfològica del paisatge. La geografia dels estudis recorre des d'Andalusia, Catalunya, les Illes Balears i les regions italianes de la Toscana, la Puglia i Basilicata, i les regions a banda i banda del Po; així, el que podríem anomenar els mosaics paisatgístics de la riba nord del mediterrani.

Dins aquest ventall d'estudis, podríem diferenciar-ne un grup important que intenta reconstruir les grans etapes en l'evolució dels usos del sòl i els aprofitaments de la coberta vegetal a Catalunya. Els treballs de Riera i Palet

mostren com a partir de nous i sofisticats instruments metodològics (palinologia, arqueologia, dendrocronologia) és possible reconstruir l'evolució dels paisatges agraris des de les èpoques romanes fins al món medieval; així mateix, analitzen la dinàmica dels conreus (vinya i olivera) associats a la construcció de les terrasses al Pla de Barcelona. D'altra banda, els estudis de Bolós, Vicedo i Busquesta sobre Lleida estudien les repercussions de l'expansió dels sistemes de regadiu sobre els espais agraris des de l'etapa medieval fins al segle xx. Colomé ressegueix els canvis en el paisatge provocats per la vinya abans i després de la fil·loxera. Pèlach, Molina, Soriano i Nadal, des de la Geografia històrica a través del mètode regressiu, reconstrueixen les transformacions provocades per l'activitat humana en els boscos dels Pallars Sobirà, i en un segon estudi analitzen l'evolució de la coberta vegetal i fertilitat dels sòls a la muntanya catalana.

Fora de l'àmbit de Catalunya, però amb metodologies i interessos semblants, podem trobar diversos estudis. Primer, López Estudillo analitza el sistema de conreus del cereal a la *campiña* cordovesa i la seva lògica en un context on els factors limitants eren la manca d'adobs, pastures i boscos. L'estudi cartogràfic de Russo mostra l'evolució dels usos del sòl a les regions de la Itàlia meridional entre principis del segle xix i mitjan segle xx. Aquesta anàlisi marcada per la primacia dels cereals i la desforestació contrasta amb l'estudi de Cazzola sobre els processos de desforestació i reforestació amb arbres i arbusts comercials (oms, vinya, etc.) de

GARRABOU, Ramon;
NAREDO, José Manuel (eds.)

El paisaje en perspectiva histórica. Formación y transformación del paisaje en el mundo mediterráneo.

Monografías de historia rural.

Saragossa, Sociedad Española de Historia Agraria / Prensas Universitarias de Zaragoza, 2008, 414 pàgs.

■ llibres

què fou objecte la vall del Po, que fou convertida en una fèrtil plana agrícola.

Al costat d'aquests estudis, els treballs de Guzmán y González de Molina (Granada), Agnoletti (Toscana), Murray (illes Balears) i Tello (Barcelona), i Naredo amb aproximacions que comparteixen una base metodològica semblant, intenten esbrinar els nivells d'eficiència de l'agricultura tradicional i els trets que tenien aquelles matrius territorials construïdes a partir d'un ampli mosaic de paisatges agroforestals. Els seus estudis combinen la reconstrucció dels paisatges i usos del sòl mitjançant el SIG i fonts arxivístiques, els balanços de nutrients dels diferents cultius i els fluxos d'energia i materials que exigien els diferents aprofitaments agroforestals dels espais estudiats. El maneig social d'aquests sistemes agroecològics és el que anomenen "metabolisme social". Els resultats d'aquests estudis suggereixen que els sistemes tradicionals eren

energèticament més eficients que els sistemes agroindustrials, que han d'incorporar una elevada quantitat d'*inputs* exteriors, fonamentalment en forma de productes químics i derivats del petroli; en segon lloc, la progressiva alteració dels paisatges tradicionals (o dels sistemes agraris orgànics) i els ràpids processos d'urbanització del territori han provocat una pèrdua de capacitat productiva, una creixent pèrdua d'eficiència energètica (i territorial) i biodiversitat.

Aquests estudis no solament pretenen reconstruir l'evolució històrica dels paisatges agroforestals, sinó també aportar evidències històriques que permeten pensar que hi ha altres maneres factibles de gestionar el territori, més eficients energèticament i ecopaisatgísticament.

Gabriel Jover ■

■ recerques

LANTERI, Sol
(CONICET / Instituto
Ravignani-UBA,
Argentina)

Un vecindario federal. La construcción del orden rosista en la frontera sur de Buenos Aires. Un estudio de caso (Azul y Tapalqué)

Tesi doctoral del programa de doctorat interuniversitari en història de l'Institut de Estudios Histórico-Sociales, Universidad Nacional del Centro de la Provincia de Buenos Aires, Tandil, Argentina. Data de lectura: 19 de març de 2009

En el marc de l'estudi de la conformació estatal postindependent en l'àmbit rural de Buenos Aires, la tesi aborda les polítiques i estratègies implementades pel govern de Juan Manuel de Rosas (governador de la província de Buenos Aires i líder de la Confederació Argentina durant el període 1829-1852) per tal de construir el seu domini a la frontera sud (especialment a la regió d'Azul i Tapalqué) en interacció amb la societat vernaclea.

En la primera part del treball, denominada "Los *yeomen* de la pampa. Colonización oficial, población, producción y tierras", s'estudien les característiques del procés de poblament, producció i relacions interètniques, amb especial atenció envers els patrons d'accés i tinença de la terra, i es marca la singularitat de la colonització oficial regional, que va fomentar el predomini de la petita-mitjana propietat rural sobre la gran, en contrast amb la resta del camp de Buenos Aires (la campanya).

En el primer capítol, "Poblamiento, producción y relaciones interétnicas", s'analiza el perfil sociodemogràfic i econòmic que va presentar la població indígena i criolla que s'hi va assentar,

d'acord amb el circuit migratori i d'avenç cap al sud de la ciutat, fet que va implicar una "expansió ramadera". Es contemplen les particularitats del procés, afavorit per polítiques oficials, l'evolució institucional i els ajustaments territorials implicats, i es destaca la diversitat d'agents protagonistes del poblament regional i les seves interaccions. Les fonts utilitzades han estat fonamentalment padrons i censos de població i econòmics, jutjat de pau, relats de viatgers i funcionaris, decrets oficials i registres parroquials, entre altres.

El segon capítol, "Colonización oficial, acceso y tenencia de la tierra", aborda les característiques i evolució de l'ocupació de les *suertes de estancia* donades (unitats de 2.025 hectàrees cadascuna que només permetien la reproducció rural familiar, segons els paràmetres tecnològics i l'accés als mercats), els subjectes compresos, el seu perfil polític i socioeconòmic i l'anàlisi comparada de les diferents modalitats de cessions de terres fiscals a mans de particulars a la zona d'estudi durant el període 1820-1860, és a dir, des del mateix moment de formació de l'Estat provincial de Buenos Aires fins gairebé una dècada després de la caiguda de Rosas (produïda l'any 1852). S'estableix

la magnitud de les donacions condicionades en relació amb altres formes de transferència del recurs, tant a la regió com a la campanya de Buenos Aires, les operacions privades, i el paper del govern "rosista" a l'empara de sectors determinats, en el marc de l'estudi de la política oficial de terres i d'expansió fronterera. El *corpus* documental utilitzat estava conformat per duplicats de diligències de mesures, registres d'emfiteusis i arrendaments, expedients d'escrivania major de govern, informes de funcionaris i agrimensors, correspondència, entre d'altres materials complementaris.

A la segona part de l'estudi, intitulat "La construcción y respuesta del vecindario federal: autoridades, prácticas políticas y 'servicios a la patria'", s'analitzen les mesures i recursos de tipus institucional, ritual i simbòlic implicats en la conformació del "*vecindario federal*", així com la resposta concreta dels diferents sectors socioètnics, que van legitimar la federació rosista a través de la seva participació en el sistema de representació electoral, el servei armat, festes i rituals, contribucions materials a la causa, etc.

En el capítol tercer, "Autoridades locales y prácticas políticas: fiestas y elecciones", el primer d'aquest tram del treball, s'estudia la conformació i l'elenc polític d'autoritats i sectors intermedis como jutges de pau, auxiliars i capellans, mitjançant el seu perfil socioeconòmic, durada, etc. Després, les mesures i estratègies governamentals emprades per a canalitzar recursos i crear fidelitat a la causa federal rosista per part de la societat, com el desenvolupament de festes i rituals, en què participaven diferents sectors fronterers. Finalment, el darrer apartat se centra en la cerca de les pràctiques electorals efectuades per construir la "unanimitat rosista" en aquest pla a la frontera (és a dir, una llista única de candidats proposada pel governador par tal de ser ratificada pel vot popular), i contempla els subjectes involucrats, el seu perfil econòmic i socioètnic, la composició de les meses escrutadores i el funcionament de l'articulació entre els agents estatals i la societat local, ancorat, en part, en un intercanvi de béns i recursos per serveis públics. Les fonts utilitzades foren expedients de jutjat de pau d'Azul, Tapalqué i altres indrets de la campanya, correspondència editada i inèdita, secretaria de Rosas, actes i padrons electorals, lleis i decrets, diccionaris biogràfics, etc.

Finalment, el capítol quart, "'Servicios a la patria': auxilios, donaciones y participación militar-miliciana", indaga els diferents favors i prestacions a la federació realitzats per actors i grups de la societat vernacle, com són auxilis i contribucions econòmics no forçosos de caire divers, servei militar-milicià en accions conjunturals d'índole local o provincial, etc. S'estableixen els subjectes i les formes de participació civil en la "cosa pública" mitjançant aquestes ajudes materials; el perfil militar-milicià local en l'àmbit de la tropa i dels oficials (contemplant la naturalesa i temporalitat de la seva relació amb el governador) i la intervenció d'aquestes forces en la defensa de la frontera i de la causa federal en les conjuntures crítiques del règim, com ara l'aixecament dels "Libres del Sud" el 1839 i la batalla de Caseros el 1852. S'examinen a més les pràctiques i els recursos materials i/o simbòlics emprats par tal de fomentar la fidelitat dels oficials i de la tropa, així com la resposta efectiva dels agents. El material utilitzat fou part del ja emprat en els capítols anteriors (com censos econòmics, correspondència, secretaria de Rosas, jutjat de pau, registre oficial i diccionaris biogràfics) tot i que complementat amb llistes de revistes militars en diferents anys, relats de funcionaris militars, llibres de comptadoria i tribunal de comptes, etc.

La tesi s'allunya de les tradicionals concepcions historiogràfiques que plantejaven el poder del cabdill erigit en el clientelisme, basat en l'ús exclusiu de la coerció, el monopoli dels recursos o la preeminència dels grans propietaris rurals per sustentar-lo; es focalitza en la rellevància i l'acció de sectors "subalterns", com indígenes i petits-mitjans propietaris, i en els intercanvis i contra-prestacions amb el règim, que no van implicar un vincle incondicional ni unilateral entre les parts.

Seminaris d'història rural curs 2010-2011

Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona

5 novembre 2010

Estado, sociedad rural y tierras en Buenos Aires durante el siglo XIX

Sol Lanterri /Universitat de Buenos Aires

3 desembre 2010

La banca privada a la Girona del segle XIV

Albert Reixach /CSIC, Barcelona

4 febrer 2011

La sanitat rural com a novetat historiogràfica

Josep Lluís Barona /Universitat de València

25 febrer 2011

Latifundio y vía campesina: de la vieja a la nueva cuestión agraria

Ricardo Robledo /Universitat de Salamanca

25 març 2011

L'articulació entre normes i mercats: la construcció de la qualitat de l'aigua mineral a Europa (segles XIX i XX)

Nicolàs Marty /Universitat de Perpinyà

1 abril 2011

Possessions i establits a la Mallorca vuitcentista

Vicenç M. Rosselló /Universitat de les Illes Balears

20 maig 2011

La comunitat rural d'una vila marinera: Sitges, segles XIV - XV

Carne Muntaner /Universitat de Barcelona

10 juny 2011

Normes i pràctiques en els sistemes familiars de les societats de muntanya

Tünde Mikes /CRHR, Universitat de Girona

Aquest cicle forma part dels tallers de Recerca del Màster d'iniciació a la Recerca en Humanitats. Història, Art, Filosofia, Llengua i Literatura (UdG, Facultat de Lletres).

Totes les sessions s'inicien a les 16 h a la sala de l'Institut de Recerca Històrica de la Universitat de Girona (Facultat de Lletres. Plaça Ferrater Mora, 1. 17071 Girona. Tel. 972 418 945).

Les sessions són gratuïtes i no cal inscripció prèvia.

Amb el suport del MICINN: projecte de recerca HAR2008-02960/HIST

7è Seminari d'història medieval. Curs 2010-2011

22 d'octubre 2010

Lluís Sales i Favà (Universitat de Girona). *Les corts jurisdiccionals locals a la baixa edat mitjana. Propostes d'estudi*

26 de novembre 2010

Elisa Soldani (Institució Milà i Fontanals, CSIC). *Migraciones y movimientos mercantiles en la Cataluña bajomedieval*

17 de desembre 2010

Linda Gale Jones (Institució Milà i Fontanals, CSIC). *La predicación musulmana medieval: religiosidad, política y sociedad*

14 de gener 2011

Chris Briggs (University of Southampton). *Financing the Hundred Years War*

25 de febrer 2011

Mercedes Borrero (Universidad de Sevilla). *El latifundio andaluz en la baja edad media*

18 de març 2011

Luciano Palermo (Universitat LUISS, Roma). *Relazioni economiche tra l'Italia e la Catalogna tra XIV e XV secolo*

8 d'abril 2011

Maria Asenjo (Universidad Complutense de Madrid). *Las ciudades de la Extremadura castellana: la Segovia medieval*

6 de maig 2011

Flocel Sabaté Curull (Universitat de Lleida). *Identitat, memòria i ideologia a l'edat mitjana*

Coordinadors: Manuel Sánchez Martínez, Lluís To Figueras i Pere Orti Gost

Lloc de realització: Aula C3, Facultat de Lletres de la UdG (Pl. Ferrater Mora, 1, Girona)

Horari: Divendres a les 11 h.

Aquest seminari té reconegut 1 crèdit de lliure elecció per la UdG.

■ BEQUES I PREMIS

I Premi d'Història de Catalunya Santiago Sobrequés i Vidal. Per a obres inèdites sobre la història de Catalunya. Dotació: 8.000 € (en concepte de drets d'autor de l'obra guanyadora). Termini de presentació: 31 desembre 2010. Organitza: Comissió Organitza-dora del Centenari de Santiago Sobrequés i Vidal, amb el suport d'Editorial Base i el patrocini de l'Obra Social de Caixa Girona. Més informació: Tel. 93 321 0202. info@editorialbase.com.

V Beca de recerca La Selva 2011. Per al millor projecte inèdit de recerca en l'àmbit de la comarca històrica de La Selva. Dotació: 4.000 € Termini de presentació: 17 gener 2011. Més informació: Tel. 972 842 146. aclaselva.cultura@gencat.cat

mestall ASSOCIACIÓ D'HISTÒRIA RURAL DE LES COMARQUES GIRONINES

Redacció:
Rosa Congost, Lídia Donat,
David Moré, Gabriel Jover
Assessor lingüístic: Daniel Ferrer
Maquetació: Anna Cabañas

Per a informació i inscripcions:

Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

Pl. de Sant Josep, 1
Arxiu Històric de Girona
17004 GIRONA
Tel. 972 22 55 00

www.ddgi.cat/historiarural/

Podeu enviar-nos textos o suggeriments a: mestall@ddgi.cat
Periodicitat: semestral.

Impressió: Palahí Arts Gràfiques
Dipòsit legal: GI-731-1999

XXIII Seminari d'Història Econòmica i Social

Dinàmiques socials i anàlisi històrica: les pràctiques emfitèutiques a l'època moderna i contemporània

Universitat de Girona, 16, 17 i 18 de juny de 2011

Organitzat pel Centre de Recerca d'Història Rural (UdG) i el GDR2912 *Sociétés Rurales Européennes* (CNRS), en el marc del projecte de recerca Dinàmiques socials i canvi històric en el món rural: els grups i les desigualtats socials (HAR2008-02960/HIST) finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació.